

SOCIOLOGIA MILITANS

XV

VOLUME

SOCIOLOGIA MILITANS

I

OBIECTUL SOCIOLOGIEI

HENRI H. STAHL, consultant științific
TRAIAN HERSENI, consultant științific
ION DRĂGAN, consultant științific
IOAN MATEI, consultant științific
POMPILIU CARAIUAN, redactor responsabil de carte
GHEORGHE POPOVICI, tehnoredactor

BUCUREȘTI ● EDITURA ȘTIINȚIFICĂ ● MCML XVIII



Părerii cu privire la actuala răscură a sociologiei

HENRI H. STAHL

În zilele noastre asistăm la desfășurarea unei controverse între două mari curente sociologice: unul tradițional, european, și altul, recent apărut, american.

Un excelent cunoscător al problemei¹ caracterizează astfel aceste două curente: «sociologia tradițională este simultan sintetică (sau globală), istorică și deterministă. Comparată cu științele sociale particulare, ea se caracterizează printr-o concepție totalizantă, îmbrățișând ansamblul, sau întregul, fiecărei societăți, surprinsă în mișcarea sa», drept exemplu al acestui curent sociologic fiind considerat «marxismul».

«Dimpotrivă, astăzi majoritatea sociologilor occidentali și, printre ei, în rândul înții, sociologii americani... ignoră legile societății și ale istoriei, legile macro-sociologiei, în dublul înțeles pe care cuvântul *ignoră* îl poate avea în această frază: nu le cunosc și le sînt indifferente. Ei nu cred în adevărul acestor legi, nu cred că sociologia științifică ar fi în stare să le formuleze și să le dovedească și nici măcar că ar avea interes a le căuta».

Fără a avea nici o intenție, nici posibilitatea de a face, în aceste câteva pagini, o istorie a conflictului dintre sociologia teoretică și cea empirică, vom trasa în linii mari ceea ce ni se pare esențial pentru a ne putea ghida pe drumul nostru propriu.

¹ Raymond Aron: *Les étapes de la pensée sociologique*. Paris, 1967.

Curentele europene ale sociologiei concepută ca filozofie a istoriei

Sociologia, ca preocupare științifică conștientă de sine, s-a născut în Europa, o dată cu societatea capitalistă și s-a dezvoltat apoi, pas cu pas, o dată cu dezvoltarea însăși a acestui tip de orînduire socială.

În linii mari, fenomenul social dominant al veacului trecut a fost cel al procesului istoric de trecere revoluționară a vieții sociale de la «feudalism» la «capitalism». Nimic mai firesc, deci, decît ca părtașii acestui proces de naștere a unei societăți noi, care se vădea, încă, de la început, a fi tot aît de plină de speranțe pe cît de grea de păcate, să încerce a-și da seama de ceea ce se întîmplă, în căutare fiind de argumente, ca să-și apere pozițiile, optimiste sau pesimiste, progresiste sau reacționare. Era cert, pentru toți, că această nouă societate, «industrială» cum a numit-o Auguste Comte, se născuse ca rezultat al unei «revoluții industriale» de caracter tehnic; că scosese la iveală o clasă nouă, proletariatul; că pusesse pe tapet probleme grave ale pauperismului, ale suprapopulației, ale «democrației» și «socialismului» și că agravase, în forme noi, cearta mai veche dintre «religie» și «știință».

Pentru a înțelege însă astfel de probleme, ar fi fost nevoie de o sociologie, adică de o teorie explicatoare, care să demonstreze dacă și în ce măsură procesul revoluționar de trecere de la o societate veche la una nouă era efectul unor legi obiective, adică un fenomen normal și inevitabil, sau dimpotrivă un simplu accident aberant și regretabil. Cum însă pentru o asemenea cercetare critică a realităților sociale nu existau informațiile necesare și nici măcar metodele și tehnicile de a le culege, doctrinele sociologice ale vremii n-au putut avea decît un caracter «filozofic», raționamentele cercetătorilor porvind nu aît inductiv de la fapte, cît deductiv de la câteva idei generale, în majoritate continuare a teoriilor elaborate în cadrul societății feudale, adaptate noilor problemeatici capitaliste, așa cum puteau ele să fie cunoscute prin experiență spontană, directă.

De altfel, fundatorii sociologiei nici nu simteau prea mult necesitatea unei documentări într-adevăr temeinice. Numam vrea să exagerăm, totuși ni se pare simbolică atitudinea adoptată în această privință de către Auguste Comte, cel care a dat numele de «sociologie» încercărilor lui de a înțelege legile dezvoltării sociale: ca să-și asigure liniștea necesară meditației, Comte își fixase o «igienă mintală» constând în refuzul de a citi și de a lua contact cu oamenii. Închis în odăile lui, din vestita casă din Rue Monsieur le Prince, azi Muzeu, Comte eşafodase, de unul singur, un vast «sistem social», cuprinzând o istorie a mersului paralel dintre gândirea umană și formele vieții sociale, dublată de o legislație a unei utopice societăți perfecte, bazată «pozitivist» pe o «religie a umanității» al cărei profet și preot era el însuși.

Desigur Comte nu a avut imitatori în ceea ce privește această ciudată metodă de documentare prin refuzul oricărei documentări, conform regulilor unei igiene mentale menite să lase activitatea cerebrală să se desfășoare în voie, din sine și prin sine. Ceea ce nu înseamnă totuși că ceilalți mari creatori ai sociologiei veacului trecut ar fi dispus de o informație cu mult mai bună. Nici Spencer, nici Tocqueville, nici Durkheim sau Max Weber n-au făcut vreodată cercetări directe de sociologie concretă, mărginindu-se doar la ceea ce puteau afla din experiența lor personală (Saint Simon teoretizând chiar valoarea decisivă a unor asemenea «trairi»), uneori mai bogată pentru cei care erau și călători, alteori de tot săracă pentru sedentarii catedrelor universitare. În plus, consultau bibliotecile, studiind istoria și legislația popoarelor, descrierile de călătorii, culgerile de folclor, folosind statisticile, trudiindu-se în continuare să înțeleagă «spiritul legilor», «Volkgeist»-urile diferitelor popoare, în căutarea acelorași legi ale «grandorii și decăderii imperiilor» care formaseră și temele premergătoarelor.

Dar pentru toți acești teoreticeni, problema de bază rămânea, în esență, aceeași: studiul legilor generale pozitivit cătora se desfașoară istoria omenirii, prea puțin

deosebindu-se deci lucrările lor de ceea ce erau și continuau să fie mai vechile preocupări de filozofie a istoriei.

Pe drept cuvânt, noua știință a sociologiei nu s-a bucurat, de aceea, în veacul trecut, de un prea mare prestigiu științific, mai ales date fiind exagerările de care s-au făcut vinovați urmașii și adepții mai puțin dotați ai marilor sociologi, de îndată ce au început a da la iveală o lungă serie de teorii fantaziste, de o regretabilă superficialitate, atât de variate și contrazicătoare între ele încât s-a putut spune că existau tot atâtea «sociologii» cți erau și «sociologii».

Istoria doctinelor sociologice ne arată așadar o serie, plictisitor de lungă, de «sisteme» sociologice, care, în ciuda unei lipse evasitor de informație, sau mai curînd datorită tocmai acei lipse, s-au dezvoltat pe baza unui meșteșug de filosofare în vid, de construire a unor schelării de abstracți pe temelia altor abstracții, vorbind despre o «realitate» căreia de fapt îi întorceau sistematic spatele. Se părea că puse unele lângă altele, cărțile de sociologie dădeau naștere altor cărți de sociologie, știința transformându-se astfel într-o sterilită con-vorbire purtată în cercul închis al unor erudiți. Lucrării pentru alții și unii despre alții. Sociologia se reducea astfel, în bună parte, la o studiere a teoriilor despre societate, în loc să fie o studiere a societății.

Caracterul «istoric» rămănea totuși dominant, în sensul că gândul de fond al tuturor era totuși de a înțelege societatea capitalistă în opoziție cu cea feudală, paradoxal chiar la acei sociologi care, în dorința de a putea totuși deosebi sociologia de filozofia istoriei, au crezut de cuviință să adopte un punct de vedere «anistoric», opunându-i o concepție «fixistă» de «sociologie pură», potrivit căreia nu dezvoltarea, adică schimbarea, ci dimpotrivă aspectele «constante» ale vieții sociale ar fi fost esențiale («esențiale» în sens scolastic medieval, adică «ceea ce face ca ceva să fie ceea ce este»), dînd seamă cu alte curvinte, de ceea ce face ca orice societate istorică să fie «Societate», indiferent de timp și spațiu. Căci în-

tr-adevăr, chiar la aceștia, punctul de vedere anistoric apare, nemăturist, prin dorința subiacentă de a opune «tipologic» două tipuri de societate, una veche, alta nouă. La Spencer, în loc de «feudalism» și «capitalism», termenii cu iz istoric prea pronunțat, apar categoriile de societăți «militare» și societăți «industriale», la Tönnies, cele de «Gemeinschaft» și «Gesellschaft», la Durkheim cele de «solidaritate organică» și «solidaritate mecanică».

Până și la sociologii adepți ai unei sociologii pur «formale», precum Pareto, Simmel și chiar von Wiesse, controversa istorică continuă a rămâne prezentă, deși opoziția tipologică începe a se centra din ce în ce mai puternic pe tema «capitalism» și «socialism», în direcția sau indirectă controversă cu marxismul.

Dar, filozofii ale istoriei, sau filozofii fixiste, teoriile sociologice continuă a fi «filozofii», suferind toate de o egală lipsă de preocupare față de necesitatea unei documentări directe, mulțumindu-se cu un material informativ de a doua mână, prelucrat uneori cu o subtilitate care impune respectul, cum e de pildă cazul cu Max Weber, dar alteori cu o lipsă de simț critic care face inutilizabil maldărul de fișe extrase de-a valma din lucrări disparate, cum e cazul de pildă cu Westermarck.

Există însă și o altă ramură a sociologiei europene, născută în cadrul disciplinelor sociale particulare, având un caracter pragmatic mai accentuat.

Științele sociale particulare și sociologia concepută ca sinteză a lor

Societatea capitalistă, cu gravele sale probleme interne și coloniale, a impus cercetătorilor să dezvolte anume ramuri de științe sociale particulare. S-au constituit astfel disciplinele economiei politice, demografia, geografia umană și economică, știința dreptului și moravurilor, științele așa-numite «camerale», privitoare la tehnicile acțiunilor de stat, antropologia, etnologia și folclorul,

psihologia socială etc., toate dispunând nu numai de o informație obținută pe căile organelor de stat, ci și de o informație strînsă prin cercetări directe, fiind dată astfel puțința nu numai a unei comparații între trecut și prezent, ci și între diversele societăți existînd simultan pe întreg globul cuprins în vastul ansamblu al lumii capitaliste. Și — fapt deosebit de important — toate aceste științe sociale particulare dovedeau a avea, din ce în ce mai mult, o capacitate de realizare practică, putînd dirigu o intervenție deliberată în mesul societății, dînd adică naștere unei «politici sociale», adică posibilității verificării experimentale a «teoriilor».

Nu e locul să arătăm aci felul în care marxismul reprezintă cea mai perfectă sinteză a tuturor cunoștințelor strînse de aceste discipline particulare, constituind astfel temelia unei sociologii științifice, unificatoare a filozofiei istoriei cu cercetarea contemporană, sub dublul ei aspect de analiză teoretică și de politică activă. Să ne oprim mai curînd la umătoarea constatare: specialiștii unei anume ramuri a științelor sociale, chiar dacă nu erau marxști, au trebuit totuși să-și dea seama că obiectul disciplinei lor particulare nu avea înțeles deplin decît considerat în contextul său social, nerupt de ansamblul vieții sociale, într-o unitate dialectică, organică, adică indisolubilă. Economistul a aflat astfel că nu poate face abstracție de fenomenele demografice, de legislație, de psihologia socială, de axiologie, de moravuri și tradiții, adică de întregul fenomen social din care «economicul» nu e decît un fragment. Același lucru au trebuit să-l înțeleagă depotrivă toți cei care atacau problema ansamblului vieții sociale din punctul de vedere sectar al disciplinei lor particulare, oricare ar fi fost ea.

Se poate spune, în acest sens, că sociologia s-a născut de tot atîtea ori cîte erau disciplinele sociale particulare. Dar fiecare din acești specialiști s-a simțit îndemnat să acorde valoare de factor causal exclusiv aceluia fenomen social care constituia specialitatea sa. S-a ivit astfel o lungă serie de sisteme de sociologii parțiale, toate avînd la bază o teorie a «factorilor» sociali și o teorie a

«esenței» sau «naturii» vieții sociale, de asemenea părtinivore față de cite un punct de vedere sectar profesional.

Față de multiplicitatea acestei noi serii de teorii sociologice, s-a făcut și tentativa de a se proceda la o sinteză generală a tuturor sociologilor partiale, fie începându-le în spiritul unei noi «filozofii a istoriei» (precum a încercat a face Paul Barth, cu a sa *Philosophie der Geschichte als Soziologie*), fie dimpotrivă concepând sociologia ca o știință de sine stătătoare, anistorică, «filozofie generală a științelor sociale particulare», cum face de pildă De Greef.

Ambele direcții sînt însă greșite, una prin faptul că tine seama numai de trecut, alta dimpotrivă numai de prezent, îndepărtîndu-se astfel de punctul de vedere marxist care operase totuși sinteza dintre cercetarea istorică a trecutului întreg al omenirii și cercetarea actuală și directă a tuturor formelor de societate cunoscute în contemporaneitate.

Poziția școlii românești de sociologie

Școala românească de sociologie a profesorului D. Gusti s-a încadrat la răsrucea exact a acestor problematici, printr-o încercare de a îmbina teoria cu practica, în speță supunînd unei experimentări concrete seria teoriilor existente la acea vreme.

Formulam deci, în 1934, în volumul meu despre *Tehnica monografiei sociologice*, următoarea poziție :

«Dacă sociologia este unceori socotită a nu face altceva decît să dubleze științe mai vechi și mai bine constituite, dacă sociologii au proasta reputație de a nu se ocupa decît cu filozofarea pe un material pe care de fapt nu-l cunosc decît superficial, aceasta se datorește în bună parte și unei vini a sociologilor de pînă acum, explicabilă de altfel prin împrejurări istorice. Sociologii s-au mărginit numai la studiul teoretic al rezultatelor obținute de diversele științe sociale parțiale și s-ar părea că ei tindeau la elaborarea unei scheme generale

de înțelegare a tuturor acestor rezultate în vederea unei «metafizici a societății». Dar munca aceasta, făcută prin carambolaji, prin deducere de concluzii proprii din concluziile altora, de plămădire de cărți noi din cărți vechi, trebuiește cît de curînd părăsită. Căci dacă există în adevăr legi sociale, atunci de ce să ne mărginim a le dovedi prin constatarea potrivirilor dintre rezultatele diverselor științe particulare ? Căci pe acestea le putem bătui în timpăitoare altă timp cît nu au la bază un studiu coordonat făcut special în vederea dezlegării acestei ipoteze. De ce nu am căuta să surprîndem noi înșine legile de înțelegare ale societății, mecanismul socializării ? E timpul ca sociologul să încapă o muncă nouă, pe seamă proprie, strîngînd el însuși materialul de care are nevoie pentru lămurirea obiectului științei sale. Sociologul va face deci monografia sociologice. Va părăsi biroul său de lucru și avînd în față obiectul științei sale, societatea ca întreg, va căuta să o studieze direct. Față în față își vor sta : sociologul și societatea. Și dacă nici astfel sociologia nu se va naște ca știință, atunci, dacă nu va fi vina sociologului, va fi vina sociologiei».

Reiese deci destul de limpede că îndemnul la «empiric», pe care îl făcea școala românească de sociologie, avea drept scop o elaborare teoretică. In acest sens trebuie înțeleasă lozincă formulată de profesorul Gusti «sociologia va fi monografică ori nu va fi».

Teoria sociologică era deci socotită ca formînd baza legitimă a oricărei cercetări concrete, fără a i se acorda totuși calitatea de scop în sine, ci doar pe aceea de a realiza un punct de plecare spre cercetarea directă a vorizei o neontenită dezvoltare a teoriei. Se preconiza deci o imbinare a teoriei cu practica (aceasta înțelegăse aîft ca «rationament experimental», cît și ca «acțiune socială») ceea ce de fapt corespunde corect unuia din principalele de bază ale marxismului, principiu la care nu este de loc cazul a renunța, nici în favoarea unei metafizici sociale, nici a unei empirii brute.

Pentru a menaja posibilitatea unei asemenea imbinări a teoriei cu practica, școala românească de socio-

Logie a elaborat un întreg arsenal de «tehnică», pe care de asemenea nu avem motiv a-l ignora sau parăsi, ci mai de grabă sîntem datorii a-l întemeia din ce în ce mai adînc marxist, și pe de altă parte, adăugîndu-i toată seria de procedee între timp create, dintre care unele și-au și făcut dovada eficienței, altele neputînd fi primite decît sub beneficiu de inventar.

Ar fi desigur de discutat în ce măsură sociologia concepută astfel ca o știință doar a realității contemporane, cunoscută direct prin investigație, poate fi considerată drept o «sociologie», de vreme ce renunță la întreg aportul informativ pe care îl aduce cu sine istoria omnirii. De asemenea, în ce măsură nu stă aci eroarea de a concepe drept «paralele» diferitele laturi constitutive ale societății și deci de necunoaștere a legii fundamentale, elaborată pe baza totalității informațiilor de care dispunem, aîți cele privind istoria omnirii de-a lungul tuturor fazelor ei de dezvoltare, cît și cele cunoscute prin studiul societății contemporane. Dar aceasta e o problemă care ar merita o analiză mai amplă, care nu și-ar găsi locul potrivit aci.

Curențele europene ale cercetării sociale directe

În privința necesității de a cerceta direct societatea, școala românească nu constituia un fenomen singurat. Plecînd de la alte consideratii decît cele teoretice care formaseră punctul de plecare al sociologiei românești, alte curente sociologice afirmaseră și ele necesitatea cercetărilor «empirice», cu scopuri imediat practice.

Cercetarea empirică sociologică este de fapt o creație tot a sociologiei europene. Pornită inițial ca o «sociografie», adică simplă descriere a unor stări de fapt, ea și-a pus curînd și probleme de practică socială, dublînd astfel sociologia filozofică cu o sociologie empirică.

Sociologii occidentali au conceput astfel posibilitatea existenței mai multor sociologii. Tîmber și de pildă, vedea posibilă coexistența unei «sociologii pure», teore-

tice, cu o «sociologie aplicată», echivalentă cu fosta filozofie a istoriei și cu o «sociologie empirică», adică cu o sociografie puînd merge pînă la acțiune.

Sociologia aceasta «empirică» are, de altfel, o lungă tradiție, începutul ei daînd încă din prima jumătate a veacului trecut, punctul ei de pornire fiind studierea problemei pauperismului proletar (F. Engels, Villermé, Buret etc.). A fost apoi formulată ca «monografie a familiilor muncitorești» de către Fr. Le Play și a trecut apoi la ceea ce sociologii englezi au numit «social survey», cuprinzînd cercetarea unor orașe și regiuni. Patrick Geddes este cel dintîi care a alcătuit astfel de monografii, cu lozina «survey before action», terminînd printre altele cu planurile de urbanizare a unor orașe din India și Palestina. Tot englez este și Booth, cu studiile sale asupra Londrei, urmat de școala sa care a dat naștere întregii serii de cercetări anchetelor de gen «social survey». Tot astfel și tehnica anchetelor sociale matematizabile, prin statistică efectuată pe «eșantioane», este o creație tot a unui englez, A. L. Bowley.

În concluzie, sociologia europeană ajunsese să se constituie mai întîi în sînul marxismului, dar chiar și în afara lui, ca o știință pozitivă, capabilă să-și strîngă singură informațiile de care avea nevoie, aîți prin studiul fenomenelor «microsociale», cît și al celor privind mari ansambluri, pentru a putea trece la o acțiune socială.

Sociologia empirică americană

Preluînd de la sociologii europeni învățămintele tehnicilor de «social survey» și de «matematizare socială» a unui material empiric, sociologii americani le-au adaptat propriilor lor probleme sociale.

America este o țară fără «istorie», în sensul că ea nu a trecut prin fazele sociale ale istoriei europene: n-a cunoscut ordinduirea sclavagistă și nici pe cea feudală. Problemele europene ale trecerii de la feudalism la

capitalism îi sînt complet străine; ca atare, preocupările de «filozofie a istoriei» nu corespund, în America, nici unui interes stringent și imediat.

America este, pe de altă parte, o țară de populație imigrată într-un continent imens, rămas «gol» prin distrugerea populației autohtone, în care s-a putut crea, din nimic, o societate «nouă». Problema socială care i se punca era în primul rînd aceea de integrării valurilor de imigranți care soseau necontenit din Europa, deosebiți între ei prin limbă, tradiții și moravuri, formînd un mozaic bizar de grupe sociale mărunte, trăind în state care, deși confederate, aveau particularități locale foarte marcate.

În locul unor preocupări de «filozofie a istoriei» sau de «sociologie generală», americanii au avut deci de rezolvat probleme imediat practice; anume de a studia aceste grupuri în așa fel încît să poată găsi cele mai bune modalități de accelerare a procesului de asimilare în viața americană a populației prin adaptarea grupelor sociale la nevoile muncii industriale, la nivelul unei tehnici avansate și la stilul de viață ale marilor orașe. Organizarea grupelor a dat naștere deci unei concepții «microsociologice», iar organizarea generală a societății unei concepții de «social survey», amîndouă avînd drept justificare eficacitatea practică.

Porniți pe această cale, sociologii americani au creat o serie de sociologii de ramură, toate văzute meșteșugărește, adică pragmatic și fără preocupări teoretice. Sociologii americani profesează deci o «sociologie a acțiunii» (Talcott Parsons), consideră că sociologia nu are nevoie (sau în tot cazul nu poate încă) să formuleze legi generale, «teoria» fiind pentru ei doar rezultatul final al unor cercetări empirice, fiind valabilă doar în cadrul mărșinut al fiecărei colecții de fapte studiate, nefiind astfel decît o «teorie de gradul doi», «intermediară» între empirie și teoria propriu zisă (R. Merton).

Fiind admirabil dotată ca tehnică de prelucrare a datelor strînsse prin anchetă și de asemenea ca organizare a unei imense armate de anchetatori sociali, al

cărora rol e doar să completeze «formulare», ramurile specializate ale sociologilor industriale, urbane, comunității de masă, opinie publică, management etc. au ajuns azi la un nivel atât de ridicat, încît sociologii din întreaga lume sînt cuprinși de o adevărată febră de americanizare prin imitație. În special posibilitatea de a strînge rapid o imensă cantitate de informații prin lansarea de chestionare, pe care apoi «computerii» electronici o prelucreză matematic, la un ritm uluitor, constituie o ispită pentru toți sociologii grăbiți, care, mergînd pe linia celei mai mici rezistențe, vād cu puțință o sociologie în care sociologul nu ar mai avea de făcut decît să elaboreze chestionare, strîngerea și prelucrarea datelor fiind asigurată, industrial, prin anchetatori nesociologi și laboratorii mecanografice. Ceea ce, desigur, e mai ușor decît să pornești pe calea lungă a cercetării comparate directe și apoi a analizelor necesare studiului ansamblului sociale contemporane, în căutarea unor legi ale vieții sociale.

Concluzii

Este o întrebare însă în ce măsură o asemenea sociologie de tip american, care, în loc să ne înfățișeze teorii generale despre mersul istoric al omenirii de la ziua de ieri spre cea de mîine, ne dă doar o analiză a zilei de astăzi, considerată în perspectivă statică, fără trecut și fără viitor, poate mulțumi pe acel sociolog care trăiește și lucrează într-o societate dominată de problemele trecerii de la capitalism la socialism.

Ni se pun, desigur, și nouă probleme de caracter urgent și imediat. Procesul de industrializare la nivelul științei actuale, atins în urma celei de „a doua revoluții industriale“, cum i se spune, are unele aspecte tehnice identice în oricare țară de pe glob în care se desfășoară. Experiența țărilor care au apucat mai de vreme decît noi pe acest drum, ne poate fi de mare folos și ar fi

o greșeală să nu dăm suficientă atenție tehnicilor de „management”, de „raționalizare a producției”, de crearea „serviciilor sociale de întreprindere” și de „asistență socială a salariaților”, sau celor privind „urbanismul”, „mănuirea opiniei publice”, „organizarea învățământului profesional”, tehnicilor de „mass-media” etc., etc. Dar ar fi tot o greșeală dacă ne-am mărgini doar la asta, uitând că toate aceste procese sociale legate de industrializare și urbanizare au loc într-o țară ca a noastră, cu caracteristicile sale locale, izvorînd din poziția sa pe glob, din tradiția sa istorică, din nivelul până acum atins al psihologiei masei și al gradului de învățământ și în special într-o țară, care, în primul rînd, are de rezolvat un anume ideal de etică socială, altul decît cel din occident. Pentru a rezolva *aceste* probleme, specifice nouă, experiența americană nu ne poate fi de folos.

Așadar, să recapitulăm experiența noastră proprie, cea a școlii românești de sociologie; dacă acum 30 de ani, aveam datoria de a respinge tendința de filozofare în vid, pledînd în favoarea cercetărilor concrete, iată că acumna șntem obligați a răsturna poziția noastră, în sensul că nu mai avem de luptat împotriva unei filozofii sociale care se dorea, abuziv, „sociologic”, ci împotriva unui empirism, care, tot aîft de abuziv, se dorește a fi „sociologic”.

Reducerea investigațiilor sociale la o cvantificare pe bază de formulare de anchetă, nu este numai rodul unei „quantofrenii”, cum o califică Sorokin, ci o renunțare la gîndirea umană în favoarea celui „imbecil de geniu”, cum i se spune calculatorului electronic, renunțarea la o viziune teoretică generală, renunțarea la filozofie, care singură poate să formeze matca acelor ipoteze de lucru fecunde în dezlegarea problemelor pe care ni le pune societatea concretă, în mersul ei evolutiv. A porni exclusiv pe linia empiriei pure ar fi să reducem sociologia la un meșteșug mediocr, nedemn de numele de știință cunoscătoare a legilor fundamentale ale dezvoltării sociale și incapabilă să ne lumineze calea spre ziua de mîne.

Pentru a vedea clar înaintea noastră, nu trebuie să

privim miop la micile probleme concrete, „microsociologice”, ci să le încadrăm în viziunea complexă și de largi orizonturi pe care ne-o asigură sociologia marxistă. Prezentul, pe care îl cercetăm prin tehnicile investigației sociologice, în primul rînd interdisciplinar, prin echipe complexe, nu trebuie să uităm că nu este decît un moment de trecere de la trecut spre viitor.

Să studiem deci acest prezent în așa fel încît să facem cu putință ca știința sociologiei să progreseze pe căile ei clasice, ajutînd în felul acesta ca țara ca însăși să progreseze, diriguată științific, spre un ideal care este al nostru și nu al altora.